

21.8.1978

428-133

על ראשית גידול הבננות

סוף 131

שולמית: גוקס יספר על יסוד ענף הבננות במעין-צבי והתפתחותו
גוקס: אז טוב, לפני ההיסטוריה קצת פרה-היסטוריה. הכוונה לקשר בין הבננות ובין הסביבה בה אנו חיים באמת, הסביבה הזאת היתה בכברה ובאדמות נזלה - אלה בין האזורים הראשונים בארץ שהתנסו בגידול הבננות. עכ"פ באותה תקופה היה מדובר על זן קרנדיש, בננה מודרנית ולא הבננה בשם בלדי - מילה ערבית - שהערבים גידלו אותה כבר מאות בשנים בבית שאן ובבקעת הירדן. באיזור החוף לפחות היו נסיונות שנערכו ע"י הפיק"א, בין הראשונים שנעשו בשני מקומות בתקופת יבוש ביצות הכברה, הם יבשו חלקה נסיונית בכברה שלא הצליחה ביותר. שולמית: זה קשור עם חזנוב?
גוקס: כן יותר מאוחר נטעו חלקה בנזלה באותה חלקה שהיתה מסומנת בסימן 10 זאת אומרת אותו שטח שתפוס היום ע"י תיקון כלים וההודיה. בשטח הזה התקיים מטע בננות הרבה מאוד שנים. זה נעקר לפני שנים לא רבות לפני ההתישבות של מעין. סיפרו לנו שהיבול היה בהחלט משביע רצון, אם כי לא נשלח שום דבר לשוק, כי כל הפועלים הערביים שעבדו בנזלה גמרו עם הפרי. זה לגבי הפרה היסטוריה.

לפני שנים רבות כאשר מעין צבי רצתה לעשות נסיונות ולהתחיל עם הבננות הזהירו אותנו מכל הצדדים שזה מסוכן, ולא כדאי לעשות. שמענו גם מהאכרים בסביבה וגם בצורה קטגורית ביותר מהאגרונום של פיק"א שהיו משוכנעים שבאדמות האלה כאשר מי התהום גבוהים זה יהרוס את מבנה הקרקע ובנוסף לזה גם ההשקעות גבוהות הקשורות עם גידול הבננות. ולכן מה שלא יכולה להיות ההכנסה מבננות, היא לא יכולה לפצות עבור נזק עצום לא רק לאותו השטח, אלא גם לכל האדמות מסביב, לכן הזהירו אותנו כל הזמן, שאסור לעשות את זה והמשיכו באזהרות האלה גם באותן השנים, כשכבר ראינו תוצאות חיוביות מהגידול פה. ובכן, בעצם לגמרי בתחילת הענף לא נוכחתי. המטע הראשון ניטע, אני לא בטוח בשנת 1940 ע"י טרודה שטנגר ז"ל שהיתה קודם בדגניה ולמדה שם מהשהו על בננות ובחוכמתה ובהכוונתה ניטע השטח הראשון שהיה בהיקף של חצי דונם. שולמית:

מה היה עם יוסף ליטוויץ? גוקס: כן גם יוסל ליטוויץ נכנס לענין הזה גם הוא היה מדגניה ונשלח להכשרה נוספת לדגניה, יוסל ליטוויץ קיבל את הענין הזה מטרודה שטנגר ז"ל ונטע שטח של 3 דונם והשטח הזה היה במקום שנשא את הכינוי של C1, ואני זוכר

4 מחזורים של בננות שהיו במקום במרוצת השנים. ובכן אני נכנסתי לענין הזה בדרך מצחיקה קצת. הרי תפקידי בתקופה של 42-43 היה לנסר במסור המוטורי, שכל 5 דקות התקלקל ביער האיקליפטוס, ויחד אתי עבד יוסף ליטוויץ וכאשר יוסל היה צריך ללכת כל יום להגיד לילה טוב לבננות ולעשות טיפול כלשהו של חצי שעה, אני נלוויתי אליו וכך נכנסתי לענין הזה שנהפך יותר מאוחר למקצוע. כמובן המושגים של גידול בננות היו מאוד שונים כל השנים, לא רק ממה שהיום מבינים, אלא אפילו ממה שהבינו 20 שנים אחרי זה, כי הנסיון שלנו היה אפסי. אפילו בעמק הירדן ידעו הרבה פחות מאשר היום ולכן עשינו המון שגיאות. אבל כאמור המושגים היו שונים וגם ביבול. אם אז קיבלנו יבול של $1\frac{1}{2}$ טון לדונם זה היום מגוכח, כי היום צריך פי שנים שלוש, כדי לכסות את ההוצאות, אבל בזמן ההוא במחירים שאז היו בהיצע המוגבל, גם יבול כזה היה רווחי. כפי שכבר אמרתי המושגים של יבול היו שונים, הידע היה מעט מאוד, שיטות העבודה היו פרימיטיביות מאוד, זה בעצם בכל השלבים, למשל בשיטות העבודה בגידול, שהיום היא קלה מאוד יחסית. אז לא היה כל רעיון על ריסוסים, ובזמן הזה גם לא בסילוק של נצרים, היה באופן מכני, היה דקר, בהתחלה עשו את זה עם מין אתים, אחר כך היתה לנו שיטה של צינורות מחודדים בצד התחתון שהיה צריך לסובב אותם ולהוציא את הליבה. רוב העבודה בניקוש עשבים נעשתה בטוריות והיום זה כלי שכמעט שכחנו אותו, כלומר העבודה בטוריה היתה קשה מאוד, זה היה לחם חוקינו יום יום ואז חשבו שחשוב לנקות את השטח מהגזעים הישנים שהתיבשו וגמרו את תפקידם. סחבנו אותם על הגב והוצאנו אותם מהמטע.

שולמית: היום משאירים אותם בפנים? גוקס: כן, היום אפשר להשאיר אותם בפנים, כי הם נרקבים לבד, כי ההשקאה לא בהצפה וזה לא מפריע לשום דבר, העצים אז שגמרו את תפקידם התיבשו ואם כבר צריך לסחוף אותם החוצה, זה גם נתן לנו את הרעיון - של ניצול הגזעולים לתעשית חבלים ואת זה כבר מסרתי בהקשר אחר - כלומר למה לא לתת לזה ניצול כלכלי. כל תהליך העבודה בשטח היה קשה, גם ההשקאה כמובן, הפרדס בזמן הזה היה מצויד בתעלות בטון שהעבירו כמה עשרות קובים לשעה. לא היה לנו ציוד לפילוס ערוגות אלא כל זאת למעשה היתה עבודת ידיים ולכן המים בכמות קטנה ובשטח לא מיושר לקח הרבה מאוד זמן וגם ניתנו בצורה כזאת כמויות מים יותר ממה שהיה בריא. שולמית: איך אתה קורא לגזע הזה? גבעול? גוקס: גזעול, כי לבננה אין גזע, בננה יותר דומה לגבעול מבחינה בוטנית ולכן עשו מזה שם: גזעול. שולמית: הבנתי,

זה יפה! גוקס: כן ההשקאה היתה בערגות ברוחב של 3 מטר ובאורך של ערוגות שהיו כמו בפרדס, 90-100 מטר אבל זה היה יכול לקחת יותר משעה או יותר עד שהמים הגיעו לסוף וגם כמות המים לא היתה שווה, והיה בזה הרבה בזבוז. הדלול גם כן היה קשה, כי לא היו דרכים מסודרות. האשכולות לא הגיעו למשקל כמו היום אבל היה צריך להוציא אותן החוצה. גם לא ידענו שיטות מסודרות, עברנו המון פעמים במטעים כדי להוציא את האשכולות. הכמויות של הפרי לא היו גדולות ולכן שיטת השווק היתה חשובה מאוד. שליחתו לשווק כמו לחנות בזכרון שיכלו לקבל יום אחד אשכול אחת ומחר 2-3 אשכולות, וזה בעצם ענה על הצרכים של הזמן הזה. אבל ההתפתחות אחר כך בשטח היתה מהירה מאוד. אחרי 3 דונם הגענו ל-20 ול-100 בהתחלת שנות ה-50 ובשנות ה-60 הגענו לשטח של יותר מ-300 דונם, יותר ממה שאנחנו מגיעים היום.

מהשהו על הצוות. בהתחלה היו יוסף ליטוויץ וזאבשיק והיתה חלוקת פונקציות. מבחינה מקצועית זאבשיק היה באמת הגורם המקצועי והמרכזי, כי לי יצא בשנים האלה לצאת לכל מיני שליחויות מקצועיות מתאם ענף הבננות וזאבשיק היה במקום והמשיך בענף בהתמדה. במשך השנים כ-25 שנה היו גם עוד חברים כמו מרדכי כהן וחיה לבנשטיין, חיים לסלו היה הטכנאי להשקאה והיה יותר מוכשר מאתנו בריסוס. כשזה נכנס לשימוש הריסוס הזה להשמדת העשבים בשנות ה-50 היה כמובן עדיין נסיוני אבל שינה את כל פני הדברים ואפשר לנו לשים את הטוריה בצד וגם להחזיר את המטעים בקביעות לנקיון ופטר לנו את הבעיה של הגזעולים, מה שכבר לא הפריע לשום דבר ועשה את העבודה יותר אנושית - כדי ללכת בתוך המטעים. למעשה רוב העבודות בבננות גם היום של סבלות וסחיבה. להכניס סמוכות ולהוציא את האשכולות ואם מונחים בדרך גבעולים וכל מיני מכשולים זה קשה מאוד, במובן הזה הריסוס הביא אותנו להקלה רבה ואפשר לנו את המושג הזה של נקיון הקרקע. יש הרבה דברים שרק אז התחלנו להבין אותם כמו אצות ונקיון על הגזע. שולמית: העלים היבשים על הגזע שחתכנו? גוקס: כן חשוב מאוד שהגזע יקבל אור. המלחמה נגד הנמטודות התחיל הרבה יותר מאוחר. הנמטודות בתור צרה היתה ידועה מהתחלה והמלחמה בנמטודות האריכה את חיי המטע. צריך להגיד מהשהו, אומנם קיימנו את המטעים הרבה מאוד שנים. בשנות ה-40-50 הם התקיימו 15 שנים - אפשר להסביר זאת כך שלא היתה לנו אותה הערכה על רמת היבול, אבל מהשנה הרביעית והחמישית זה ירד בהתמדה, אבל כל זמן שהגענו למהשהו כמו למעלה

מטון אחד, היה נראה לנו כדאי. שולמית: גם במשקים אחרים זה היה כך? גוקס ברוב המשקים האחרים באיזור החוף זה היה כך גם כן. אמרתי שבעצם היינו בין הראשונים שנחשבו לגוף מקצועי יותר מאחרים.